

MO17 - Základní právní pojmy, pracovní právo

Právo

- Jedná se o soubor pravidel, které stanoví stát a jsou také státem vymahatelné
- Stát vydává všeobecně závazná pravidla (předpisy) – právní normy příslušného státu, stát jako takový je samostatný subjekt mezinárodního práva
- **Právo objektivní:** (soubor norem státu)
 - Soubor pravidel chování + sankce za jejich porušení
 - Je obsaženo v právních normách (zákonech, nařízeních, vyhláškách)
- **Právo subjektivní:**
 - Oprávnění jedince (či PO) chovat se určitým způsobem (něco konat, nekonat, obdržet či požadovat) a oprávnění vyžadovat plnění povinností od druhých
- **Právo pozitivní:** psané právo vytvořené státem
- **Právo přirozené:** nezávislé na státu, dáno naší existencí a vyplývá z podstaty lidství
- **Právo soukromé:**
 - Založeno na rovnosti subjektů právního vztahu, základem jsou dispozitivní normy (právní norma, u které se lze odchýlit od pravidla chování obsaženého v dispozici normy, lze ji upravovat)
 - Patří sem např. občanské právo hmotné-občanský zákoník, rodinné: vztahy v rodině – občanský zákoník atd.
- **Právo veřejné:**
 - Základem nerovné právní vztahy, orgán veřejné moci (stát) je subjektem nadřízeným X FO či PO jsou subjektem podřízeným
 - Základem jsou kogentní právní normy (právní norma, u níž není možné se odchýlit od její dispozice, nezměnitelná právní norma)
 - Patří sem např. ústavní – ústava České republiky, trestní – trestní zákoník atd.
- **Právo hmotné:** upravuje právní vztahy, stanovuje práva a povinnosti (jak se chovat)
- **Právo procesní:** upravuje postup orgánů při aplikaci práva (soudní řízení)
- **Prameny práva:**
 - Normativní právní akty: psané prameny práva vydané orgány veřejné moci – zákony
 - Právní obyčej – nepsané prameny práva
 - Precedenty: rozhodnutí soudů, získává do budoucna závaznost pro další obdobné případy
 - Obecné právní zásady
- **Obecné právní zásady:**
 - Neznalost práva neomlouvá
 - Smlouvy mají být dodržovány
 - Nemožné plnění nezavazuje
 - Není trestného činu bez zákona
 - Zákaz retroaktivity (zákon nepůsobí zpětně)
- **Typy právní kultury:**
 - **Kontinentální evropská** – základem je právo psané, soudce právo nalézá ale netvoří
 - **Angloamerická** – základem právo psané i nepsané, velká role právních obyčejů a precedentů, soudce právo vytváří
 - **Náboženské** – právo zjevené bohem, např. islámské právo šaría

- **Zákonnost** = povinnost dodržovat zákon, norma smí být vydána jen zákonem stanoveným postupem
- **Právní vědomí:** znalost právního řádu a jeho dodržování
- **Právní řád:** soustava právních norem ve státě
 - Hierarchicky uspořádané podle právní síly=důležitosti
 - Ústava → Zákony → Vládní nařízení → Vyhlášky ministrů → vyhlášky zastupitelstev a obcí
 - Klasifikace norem podle právní síly:
 - **Předpisy základní (zákonné)**-ústava, ústavní zákony, zákony a zákonná opatření senátu
 - **Předpisy prováděcí (podzákonné)**-nařízení vlády, vyhlášky ministerstev, vyhlášení a nařízení krajů a obcí, vyhlášky obcí atd.
- **Právní norma:**
 - Základní jednotka právního řádu
 - Všeobecně závazné pravidlo chování vynutitelné státem (příkaz, zákaz, dovolení, povolení)
 - Má celkem 3 části:
 1. Hypotéza: podmínky, za kterých se norma uplatňuje (každý člověk)
 2. Dispozice: vlastní pravidlo (zákaz úmyslně usmrtit)
 3. Sankce: důsledek pro toho, kdo ho nerespektuje (trest odnětí svobody)
 - **Působnost právních norem:**
 - **Věcná**-vymezuje okruh právních vztahů (např. zákoník práce)
 - **Časová** – určuje dobu platnosti právní normy
 - **Prostorová (místní)**- určuje územní rozsah (např. vyhláška dané obce)
 - **Osobní**-vymezuje okruh osob, na které se právní norma vztahuje (např. pro cizí státní příslušníky)
 - **Platnost a účinnost právních norem:**
 - Platnost: pokud byly splněny všechny předepsané náležitosti
 - Tzv. byla vydána příslušným státním orgánem a její vyhlášení provedeno předepsaným způsobem nabývá platnosti dnem svého publikování ve sbírce zákonů
 - Účinnost: od kdy máme povinnost se normou řídit
 - Nebo kdy má její používání skončit
 - Pokud není stanoveno jinak, nabývají právní předpisy účinnost **patnáctým dnem** po vyhlášení
 - Mezi dobou platnosti a účinnosti právní normy existuje doba k seznámení tzv. *vacatio legis*
 - **Zánik právní normy:**
 - Uplynutí doby, po kterou norma platila
 - Zrušení jedné normy druhou (derogace)
 - Změna některých ustanovení (novelizování)
 - **Druhy právních norem:**
 - dle způsobu chování účastníků:
 - **zavazující:** příkazující (platit daně – povinnost) X zakazující (zákaz vykonávání činnosti (kartely)
 - **opravňující:** umožňují volbu způsobu chování
 - dle závaznosti:
 - **kogentní:** kategorické, musí se plnit, nepřipouští se žádné odchylky – ústavní právo, správní právo, trestní právo, procesní právo

- **dispozitivní:** relativně nezávazné, lze se odchýlit od pravidla chování obsaženého v normě
- dle právní síly:
 - primární (zákonné)= Ústava ČR, LZPČ, zákony ve sbírce, zákonodárná opatření senátu
 - sekundární (podzákonné)- nesmí být v rozporu s ústavou, nařízení vlády, vyhlášky ministerstev, nařízení krajů, vyhlášky/nařízení obcí
- dělení práva:
 - mezinárodní: vztahy mezi různými státy, mezinárodními organizacemi
 - vnitrostátní: vztahy mezi subjekty na území jednoho státu
 - veřejné: upravuje vztahy mezi státem a občany (ústavní, trestní...)
 - soukromé: upravuje vztahy mezi občany navzájem (občanské)
 - hmotné: stanovuje subjektivní práva a povinnosti svým adresátům
 - procesní: postup, jak se domoci práv (postup jednotlivce a státních orgánů)

Pracovní právo

- souhrn právních norem o pracovních vztazích a vztazích s výkonem práce souvisejících
- podmínky vzniku, trvání a zániku pracovního poměru
- **prameny:** zákoník práce, LZPS – právo na svobodnou volbu povolání (právo podnikat), zákon o zaměstnanosti, zákon o kolektivním vyjednávání
- právo na zaměstnání:
 - uplatňuje se u úřadu práce
 - zprostředkování práce
 - rekvalifikace
 - podpora v nezaměstnanosti a při rekvalifikaci
- účastníci pracovních vztahů:
 - **zaměstnavatel:** FO nebo PO
 - vlastní výrobní prostředky (stroje, suroviny, budovy)
 - organizuje a řídí práci
 - **zaměstnanec:**
 - pracovně způsobilá FO, soba starší 15 let (18let-ZZ), po ukončení povinné školní docházky
 - úkolem zaměstnance je vykonávat určitou závislou a námezdní práci pro zaměstnavatele, za vykonanou práci mu přísluší mzda či plat
 - **odborové organizace:**
 - ochrana sociálních a ekonomických zájmů zaměstnanců (kolektivní smlouva)
- **3 základní oblasti pp:**
 - **Individuální pracovní právo:** vztahy mezi zaměstnavateli a zaměstnanci
 - **Kolektivní:** vztahy mezi zaměstnavateli a odborovými organizacemi (zástupci zaměstnanců)
 - **Právní úprava zaměstnanosti:** vztahy mezi státními orgány (úřad práce) a občany (při zajišťování ústavního práva na zaměstnání)

Pracovní poměr:

- Vzniká vždy písemnou formou
- Typy pracovního poměru:
- **Jmenování:** ředitelé státních podniků, státních úřadů, rozpočtových organizací

- **Pracovní smlouvou:**
 - Zaměstnanec je seznámen s právy a povinnostmi, s pracovními a mzdovými podmínkami písemně
 - **Podstatné náležitosti:** (musí obsahovat) **den nástupu, místo výkonu práce, druh práce**
 - **Může obsahovat:** mzda,
 - **pracovní doba:**
 - **plná:** 40 h/týden
 - **kratší:** záleží na dohodě
 - zkušební doba (max. 3 měsíce)
 - přidělení služebního automobilu atd.
 - **Délka pracovního poměru:**
 - **Na dobu určitou:** omezená délka trvání (lze sjednat na max 3 roky a lze max 2x prodloužit)
 - **Neurčitou:** pokud není ve smlouvě sjednaná doba pracovního poměru
- **Ukončení pracovního poměru:**
 - **Dohodou:** dvoustranný právní úkon (souhlas obou stran), musí být doručen písemně, nemusí se uvádět důvody
 - **Výpověď:**
 - Jednostranný právní úkon
 - Zaměstnanec nebo zaměstnavatel dá druhému výpověď
 - **Zaměstnanec:** nemusí uvádět důvod
 - **Zaměstnavatel:** pouze z důvodu uvedeném v zákoníku práce – nadbytečnost zaměstnance, zaměstnancův pracovní úraz nebo nemoc z povolání → nesmí dál vykonávat práci, porušování povinností-byl upozorněn písemně v posledních 6 měsících
 - Pracovní poměr končí po uplynutí výpovědní doby (min. 2 měsíce)
 - **Okamžitým zrušením:**
 - Uvádí se přesné datum
 - Zaměstnavatel: při hrubém porušení pracovní kázně či pravomocném odsouzení zaměstnance pro úmyslný trestný čin zaměstnance
 - Zaměstnanec: nedostane-li mzdu nebo je-li práci vážně ohroženo jeho zdraví
 - **Zrušením ve zkušební době:**
 - Zaměstnanec i zaměstnavatel mohou zrušit pracovní poměr kdykoliv a bez důvodu
 - **Ochranná doba:** nelze dát výpověď (ženy v těhotenství, pracovní neschopnost, výkon veřejné funkce, mateřská/rodičovská dovolená)
 - Po ukončení obdrží zaměstnanec:
 - Zápočtový list (potvrzení o zaměstnání) - vydání povinné
 - Pracovní posudek – vydání na žádost
 - (odstupné – ve výši 3 platů při dohodě nebo výpovědi danou zaměstnavatelem)

Práce konané mimo pracovní poměr:

- Jedná se o práce malého rozsahu, nepravidelné, mají příležitostní charakter
- Bez pracovní smlouvy (výjimky ze zdravotního pojištění, pracovní doba)
- Lze zrušit i jednostranně s 15denní výpovědní lhůtou

1. Dohoda o provedení práce (DPP)

- Písemně, **max. 300 hod/rok**, odměna po dokončení, jen daň z příjmu FO (při překročení 10000/měs. i pojištění)
- Předmětem dohody je výsledek práce

2. Dohoda o pracovní činnosti (DPČ)

- Max. průměrně 20 hod/týdně, mzda ve výplatním termínu
- Daň z příjmu, sociální i zdravotní pojištění (nad 2500/měs.)
- Doba určitá i neurčitá, oboustranná výpověď bez udání důvodu (15denní výpovědní doba)

Pracovní doba:

- max. 40hod/týdně (do 18 let max., 8/den)
- rovnoměrná i nerovnoměrná
- **pružná pracovní doba:** zaměstnanec si podle stanovených zásad zvolí počátek a konec
- **práce přesčas:** obecně nežádoucí, jen se souhlasem zaměstnavatele max. 8 hodin týdně
- **přestávky v práci:** po 6 hodinách práce- 30 minut (nezapočítává se do pracovní doby)
- **dovolená (na zotavenou):** 4 týdny (max. 2 v kuse) za kalendářní rok odpracováno 60 dnů

Odměňování za práci:

- výše odměny se sjednává v pracovní smlouvě nebo jiné smlouvě
- **mzda:** peněžní odměna vydává zaměstnavatel →zaměstnanci, min mzda 15200 Kč
 - složky: tarifní mzda= pevný základ + zvláštní příplatky, odměny, osobní hodnocení
 - formy mzdy:
 - časová: podle odpracované doby (např. 150 Kč/h)
 - úkolová: podle výkonu (např. 3 Kč/kus)
 - podílová: provize=odměna závisí na výsledku
 - smíšená: část mzdy fixní, zbytek provize
 - hrubá: částka s neodečteným sociálním pojištěním, zdravotním pojištěním, daní z příjmu FO
 - čistá: částka, která přijde zaměstnanci na účet
 - superhrubá: zrušena v roce 2011, jedná se o hrubou mzdu + mzdové náklady zaměstnavatele, bývalý základ pro daň z příjmu FO
- **plat:** peněžní odměna státních zaměstnanců

Zvláštní pracovní podmínky

- **ženy:** rovnoprávnost (stejně uplatnění) X zákaz zaměstnat – těžba, ražení tunelů
 - těhotenství: ne přes čas, služební cesta pouze se souhlasem
 - mateřská dovolená (28 týdnů= 6+22)
 - rodičovská dovolená (max. 3 roky) - rodičovský příspěvek (4 roky- 220 000)
- **mladiství:** 15-18 let, do 16 let 30 hodin týdně
 - zákaz práce přesčas a v noci
 - zakázány práce ve zvlášť těžkých podmínkách